

Nr 169

Av herrar Wiklund i Stockholm och Gustavsson i Alvesta, *angående statligt stöd till enskilda organisationers arbete i u-länderna.*

Vid ett med stöd av Europa-rådet och dess sociala utskott anordnat seminarium i Strasbourg i oktober 1966 angående frivilliga u-landsinsatser i Afrika framlades bl. a. en rapport rörande olika europeiska staters ekonomiska medverkan till konkretisering av idén med frivilligtjänst i u-länderna. Rapporten ger en översikt över i vilken mån statligt stöd utgår för att stimulera *enskilda* organisationers (i rapporten kallade Non-Governmental Organizations = NGO:s) egna krafter, som vill resa ut för att utföra u-landsarbete av utpräglad ideellt intresse och enligt sakens natur under de ytterst blygsamma ekonomiska villkor sådana organisationer kan erbjuda. Det är här inte fråga om s. k. experter utan om sjuksköterskor, lärare, tekniker, bilmekaniker, byggnadsarbetare, möbelsnickare, jordbruksarbetare och liknande yrkeskategorier.

Av denna rapport och av en svensk sammanställning, som nyligen utgivits av informationscentralen hos Folke Bernadottes minnesfond (fogad som bilaga till denna motion) framgår att den vanligaste formen för att med statliga medel främja frivilligtjänst i u-länder är ekonomiskt stöd i olika former åt NGO:s för att möjliggöra för dessa att utsända frivilligarbetare. I en debatt i andra kammaren den 15 december 1966 i anslutning till en enkel fråga rörande dylik stödverksamhet meddelade en av motionärerna, att frivilligarbetare av nämnda slag enligt uppgifter av riksdagens upplysnings-tjänst fördelar sig på följande svenska organisationer och samfund:

Svenska baptistsamfundet, Svenska byggnadsarbetarförbundet, Svenska missionsförbundets ungdom, Svalorna, Örebromissionen, Centerns ungdomsförbund, Evangeliska fosterlandsstiftelsens ungdom, KFUM-KFUK, Kväkarhjälpn, Pingströrelsen och Svenska alliansmissionen.

Dessa frivilligarbetare, som f. n. lär uppgå till ett 60-tal, understödes alltså av resp. organisationers egna medel, medan SIDA utbildningsmässigt, administrativt och ekonomiskt svarar för en statlig fredskår bestående av ca 80 frivilligarbetare verksamma i Etiopien och Zambia.

Vi finner det naturligt och lämpligt att staten nu även lämnar NGO:s i Sverige ekonomiskt stöd till i varje fall vissa kostnader för deras frivilligarbetares verksamhet för att på det sättet vidga de svenska hjälpinsatserna i u-länderna. Förbundssekreterare Karl-Axel Elmquist, som deltog i ovan-

nämnda seminarium i Strasbourg, har i en tidningsartikel nyligen anfört följande skäl för en statlig stödverksamhet av detta slag:

1. De omfattande statliga u-landsprojekten sysselsätter till övervägande delen experter, som utbildar på universitet och högskolenivå eller leder omfattade och kvalificerade arbetsprojekt.

Om denna verksamhet blir den enda u-landsverksamheten kommer grundutbildningen och primärkontaktarna, t. ex. bland kvinnorna i byarna och barnen innan de börjar skolan m. m., att försummas. Detta innebär att den sociala och troligen också den ekonomiska klyftan mellan de av experter utbildade och folket i gemen ökar, varigenom den önskvärda sociala revolutionen hindras eller försvåras.

2. Enligt ganska likartade vittnesbörd från afrikanska ledare är mänskorna viktigare än ekonomisk-tekniskt bistånd. Därför bör man inte uppamma ett motsatsförhållande.

»Enbart kompetens är inte nog och inte heller enbart god vilja. Tekniskt bistånd kan dock inte ta bort känslan av förnedring och hat, som rotats djupt under år av kolonialism, ofrihet och förföljelse. Det kan endast medmänniskor göra.

Västerländska regeringsorgan och politiker tycks dock vara handikappade när det gäller att resonera om sådana ting (FN undantages). Då måste vi afrikaner få resonera om detta för oss nödvändiga med ungdomar från frivilliga och idébärande organisationer.» (M. Ekwa, Kongo.)

3. De fria organisationerna har en betydligt billigare och mindre byråkratisk administrativ apparat. Detta förhållande har bl. a. resulterat i att några länder inte upprättar egna fredskårer utan helt utnyttjar de s. k. NGO:s.

4. Frivilligtjänstarbetet har visat sig vara lättroligt och anpassningsbart i nya situationer. För experiment- och pionjärverksamhet har det visat sig synnerligen lämpligt, vilket bl. a. tycks göra FAO ivrigt till samarbete med olika organisationer världen över.

För det svenska SIDA skulle en utbyggd kontakt- och stödverksamhet med frivilligtjänstorganisationerna betyda att endast en obetydlig del av nästa års 200-miljonersbudget skulle tas i anspråk. För organisationerna skulle detta dock var av oerhörd vikt, när det gäller vågsamhet att planera för utbyggnad av arbetet. Det är inte fråga om att avbörda organisationerna det ekonomiska ansvaret utan att ge hjälp till ytterligare insatser, att ge en grund som tar bort rädslan för att ge sig i kast med nya projekt.

Av ett regeringssvar i ovan återopade debatt i andra kammaren framgår att bidrag till biståndsinsatser av icke-statliga organisationer kan lämnas av SIDA ur anslagsposten »Bistånd genom enskilda organisationer» och att något principiellt hinder sålunda inte föreligger för en stödverksamhet av det slag vi här åsyftar. Det anfördes emellertid samtidigt att det hittills i praktiken lämnats bidrag främst till av enskildas biståndsinsatser betingad utrustning, någon gång även byggnadsverksamhet och liknande engångskostnader men däremot inte till »driftkostnaderna», vartill väl får räknas även personalkostnader. I denna debatt redovisade en av motionärerna exempel på stödformer, som upptagits i den i det föregående omnämnda översiktsrapporten rörande statligt stöd i europeiska länder till frivilliga u-lands-

insatser. Bland sådana stödformer kan nämnas anslag till frivillig-arbetares försörjningsbidrag, socialförsäkring av olika typ och omfattning, ersättning under viloperioder och sjukdom, transportkostnader (bl. a. flygresor genom fördelaktiga avtal med IATA), möjlighet att under vissa villkor få frivillig u-landstjänst räknad som värnpliktstjänstgöring, bidrag till utsändande organisationer till täckande av deras administrations- och utbildningskostnader etc.

Med stöd av vad vi sålunda anfört får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära att SIDA får i uppdrag att verkställa skyndsamt utredning rörande formerna för statligt stöd till enskilda organisationer, som utsänder frivilligarbetare till u-länderna, i syfte att vidga denna form av u-landshjälp samt att de åtgärder vidtages på grundval av en sådan utredning, som kan erfordras för att etablera och bedriva statlig stödverksamhet av denna typ.

Stockholm den 20 januari 1967

Daniel Wiklund (fp)

i Stockholm

Rune Gustavsson (cp)

i Alvesta

Volontärtjänstens utformning i olika länder

Från 1961 då US Peace Corps sattes upp och började ett brett upplagt program med användning av volontärer för u-landshjälp har denna form av personella biståndsinsatser kommit att få en allt viktigare roll. Ur den gångna tidens erfarenheter har kristalliserats fram olika områden där insats av volontärer både kan komplettera och ersätta experter. Volontärens tidigare oklara ställning i socialt och ekonomiskt hänseende både inom ett projekt och i förhållande till mottagarlandet har fått skarpare linjer. Kraven på yrkesutbildning och förberedande utbildning har skärpts. Den första tidens kanske litet naiva och orealistiska syn på volontärtjänsten har försvunnit. En välutbildad volontär är något av en expert på den nivå hon/han arbetar.

Både inom givar- och mottagarländer har — från skilda synpunkter — volontärtjänsten funnits vara förknippad med många fördelar och antalet utsända volontärer ökar ständigt. (US Peace Corps sände 1965 ut 12 270 volontärer. 1979 beräknas att sända ut 30 000.)

Även andra länder hade tidigare genom olika organisationer skickat ut volontärer, men efter 1961 började det också i dessa växa fram en fastare organisation. Statliga myndigheter började intressera sig för att ta upp volontärtjänsten inom ramen för landets u-landshjälp. Uppbyggnaden av volontärtjänsten har kommit att utformas olika i olika länder liksom ansvarsfördelningen mellan statliga och icke-statliga organisationer, vilket framgår av följande exempel:

Canada började 1961 sända ut volontärer genom CUSO (Canadian University Service Overseas) en frivillig sammanslutning av universitets- och studentorganisationer. 1965 bidrog staten med 60 % av den totala budgeten. 1965 var denna £ 285 000. Detta bidrag kommer att öka.

Belgien. 1965 grundades CBVO (Comité Belge du Volontariat Outre-mer) som koordinerar volontärtjänsten för 20 icke-statliga organisationer. Statligt bidrag utgår med 25 % av den totala budgeten.

England. Genom The Voluntary Societies' Committee for Service Overseas (Lockwood Committee) koordineras volontärtjänsten för 5 organisationer. Statligt bidrag utgår med 75 % av den årliga kostnaden för en volontär som beräknas till £ 530. Övriga kostnader täcks av organisationerna själva och olika fonder.

Danmark. 1963 sände Mellemfolkeligt Samvirke ut de första volontärerna. MS är en icke-statlig organisation. 1965 erhöles statligt bidrag med 50 % av kostnaden för volontärtjänstprogrammet. Bidraget beräknas stiga till 100 %.

Frankrike. 1964 grundades Association Française des Volontaires du Progrès, en icke-statlig sammanslutning, som har statligt anslag. 1966 utgjorde detta £ 730 000.

1963 bildades Militaires du Contingent som leds av Ministry of Co-operation och som i strikt bemärkelse ej kan räknas som volontärprogram. Kostnaden, 1966 £ 2,5 miljoner, täcks helt av staten.

Holland. 1963 organiserades JVP (Jongeren Vrijwilligers Programma) för volontärtjänst av det holländska utrikesministeriet. 1965 anslöts den icke-statliga Jongeren Vrijwilligers Corps och Stichtung Nederlandse Vrijwilligers bildades. SNV räknas som en icke-statlig organisation och erhåller statligt bidrag. 1965 £ 550 000. Anslaget ökat 1966 till £ 700 000.

Norge. 1963 bildades den första norska fredskåren på experimentbasis. Denna helt statliga verksamhet har fortsatt. Budgeten för 1965/66 utgjorde £ 79 000.

Tyskland. 1963 upprättades Deutscher Entwicklungsdienst, av den federala regeringen, men är formellt en frivillig organisation och betalas helt av staten. 1965/66 var budgeten £ 890 000. Kan även stödja andra organisationers volontärer.

Som framgår av tabellen uppvisar England och Belgien med 9 600 resp. 10 500 kronor de lägsta kostnaderna per volontär och år. För övriga länder ligger årskostnaden på mer än det dubbla och för USA på närmare det fyrdubbla. Några generella slutsatser går inte att dra ur det redovisade materialet, därtill finns alltför många variabla faktorer. Minst av allt får man dra någon slutsats om graden av effektivitet. Bland de faktorer som påverkar kostnaderna är t. ex. administrationskostnaderna i givar- och mottagarland, relationen mellan den ekonomiska ersättningen för de olika yrkesgrupperna i det egna landet liksom i mottagarlandet, olika sociala förmåner som volontären åtnjuter i hem- och mottagarland, resekostnaderna, längden av den förberedande utbildningen o. s. v. Däremot kan materialet stimulera till en närmare utredning om olika utvecklingsvägar för det egna landets volontärtjänst.

Sammanställning av SIDA:s fredskårsverksamhet enligt Petita 1966

Utgift i 1 000-tal kronor och antal årsverken (År)

	1965/66	1966/67		1967/68		1968/69		1969/70		1970/71		1971/72	
	Utgift enligt bokslut	Utgift	År	Utgift	År	Utgift	År	Utgift	År	Utgift	År	Utgift	År
Kenya	208	283	11	595	31	1 400	42	1 700	47	1 800	47	1 900	47
Etiopien	1 752*	1 300	49,5	1 600	45	2 100	63	2 200	72	2 100	73	2 200	73
Tanzania	—	553	26	864	31	1 400	42	1 700	47	1 800	47	1 900	47
Zambia	346	824	21	1 028	25	1 300	27	1 400	32	1 500	32	1 600	32
Summa	2 306*	2 960	107,5	4 087	142	6 200	174	7 000	198	7 200	199	7 600	199

* Ej jämförbar siffra då däri ingår primärskolbyggen.

Kostnad för årsverken per år (1 000-tal kronor)

	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Kenya	25,7	19,0	33,3	36,2	38,3	40,4
Etiopien	26,4	35,5	33,3	30,5	28,9	30,1
Tanzania	21,3	28	33,3	36,2	38,3	40,4
Zambia	39,2	40,1	48,1	43,7	46,8	50
Medeltal	28,1	30,9	37,0	36,7	38,1	40,5

	Antal volontärer				Förber. utbildn. veckor	Tjänst- görings- år	Ålder	År	Kostnad 1 000-tal kronor vol./år
	Summa 1965	Fördelade %					Mini- ålder	Medel- ålder	
		Afrika	Asien	Latin-- Amerika					
USA (g).....	12 270	34	34	32	12	2	18	25	39,9
Canada (ng).....	327	66	21	13	4—7	2	20	22/23	20,3
Belgien (ng).....	600	65	26	9	—	1	18	20/25	10,5
Danmark (ng)....	70	94	4	2	5	2	20	24	—
England (ng)									
CJJR.....	39	—	—	—	—	1			—
GSD.....	108	58	35	6	1—2	1	21	23/24	9,6
JVS.....	79	81	19	—	4	1	21	22/23	9,6
UNA.....	101	38	34	28	2—6	1	21	23/24	9,6
VSO.....	620	69	24	7	2—8	1	21	22/23	9,6
Frankrike									
V du P (ng) ...	251	100	—	—	6	2	21	—	31,3
M du C (g) ...	2 200	—	—	—	2—3	1,25	—	—	21,9
Holland (ng)....	114	60	15	25	12	2	21	25/30	25,4
Norge (g).....	63	79	21	—	7—9	2	22	29	26,4
Tyskland (ng)....	446	40	34	26	12	2	21	25	30,4

(g) = stallig
(ng) = icke-stallig